

SU LIETUVA ŠIRDY
Lietuvos istorinių, politinių kalinių ir Lietuvos kovų dalyvių sąjunga
ARIOGALA
2015

25

ŠVENTĖS PROGRAMA:

2015 m. liepos 21 d., penktadienis Rausėnų r., Ariogalos sen., Daugėliškų miškas prie atstatyto partizanų kapinės	2015 m. rugpjūčio 1 d., ketvirtadienis Rausėnų r., Ariogalos sen., Dubysos slėnyje
--	--

JAUNIMO DIENA

17 val. Partizanų miško išaukštinimas „Dalyviai šviesia mūsų širdyse“.	9 val. Dalyvių atvykimas, registracija.
19 val. Koncertas vaikams, suaugusiems ir politiniams ir partizanams ryšininkams, rėmėjams.	9.30 val. Lietuvos katechizacinė oratorija Vytauto gatvėje, Elenos formos šalia.

SUSITIKIMŲ DIENA

10 val. Šventės atidarymas Ariogaloje (Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia) / Dubysos slėnyje.	10 val. Šventės atidarymas.
11 val. Šv. Miša.	10.15 val. Šventės atidarymas.
12.15 val. Šventės atidarymas.	12.15 val. Šventės atidarymas ir politinių kalinių šventės ir šventės programa.
14.30 val. Koncertas „Patriotiškų dainų ir folkloro ansamblių „LITUVI“ ir Lietuvos barokavimo orkestras.	14.30 val. Koncertas „Patriotiškų dainų ir folkloro ansamblių „LITUVI“ ir Lietuvos barokavimo orkestras.
17 val. Šventės pabaiga.	17 val. Šventės pabaiga.

Ariogala

Pasitinkant paskutinį vasaros mėnesį pasisemti šilumos sielai prieš rudens ir žiemos darganas ir pūgą dvidešimt penktą kartą iš visos Lietuvos Ariogalon plauks žmonės.

Ne į turgų, ne į vaišes. Vyresnieji ir jaunimas rinksis susitikti su dvasios giminėmis, pasijausti savais tarp savų, pasidžiaugti net ore dvelkiančia vienybe. Čia kasmet susitinka žinantieji Laisvės kainą, vertinantieji laimę būti laisviems ir siekiantieji dalytis patirtimi su vaikais ir artimaisiais.

Rašytojas Vladas Andriukaitis 1932 metais knygoje „Audra Žemaičiuose“ rašė apie įvykius Ariogaloje, kai kovų su kryžiuočiais metu, užaugintas svetimame krašte ir aprengtas svetimu drabužiu jaunuolis lietuvis nedvejodamas stojo ginti Tėvynės lietuvių karių gretose. Istorijos aidas: argi mažai lietuvių jaunimo, užaugusio Sibiro toliuose, mokyto mokykloje ar kariuomenėje sovietinės ideologijos, nusimetė svetimas šimtasiūles ir sugrįžęs Tėvynėn stojo ginti jos Laisvės, aukėjo savo gyvenimą ar sveikatą Sausio 13-ąją, stojo savanoriais krašto apsaugos tarnybon, o šiandien Ariogaloje semiasi gairės iš savo žmonių, bendražygių, jėgų ir stiprybės iš tautos ir valstybės praeities.

Slenka ilga žmonių kolona žemyn į Dubysos slėnį. Su vėliavomis, su daina. Eina jie, kad pasisėmę stiprybės, atgaivos iš draugystės šaltinio, kultų į kalną nešdami Laimės žiburio kibirkštėles ir Ariogaloje skambėjusių dainų aidą visai mūsų Tėvynei.

Nuo seno daina mylima – dainavolietuviai Rusijos carinėje priespaudoje, dainavo kurdami šviesių tarpukario Lietuvą, okupanto vergijoje miško tankmėje, kalėjimuose ir lageriuose.

„Nors kojos, rankos suraškintos, / Bet dvasios niekas nesuriš. / Daina laisva – ji oru skrenda, / Ir žodžiai jos plačiai pasklis“, – rašė nežinomas poetas. Nusimetus pančius, Ariogalos sąskrydis visam pasauliui, draugams ir priešams dainų balsais skelbia, kad kaip nesulaikys Dubysos tėkmės, taip niekas nesustabdys Laisvės troškimo ir ryžto ginti ją.

Jungtinio choro paskatinti, visur aikštėje dainuoja žmonės. Dainuoja prisiminę vargus ir džiaugsmą, jaunystę ir neaktis. Su šypsena veide, su ašara širdy. Skaudu dėl suardyto gyvenimo, sugadintos sveikatos, bet paklausti, daugelis atsakys, kad nesigaili Dievui ir Tėvynei atiduotų metų. Ne veltui aukšti valstybės pareigūnai vadina mus valstybės pamatų cementu.

(keliami į 4 psl.)

Jubiliejiname Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydyje „Su Lietuva širdy“ maloniai kviečiame įsamžinti nuotraukoje su savo likimo broliais ir seserimis pagal trėmimo metus.

Fotografavimosi vietą stadione žymės ažuolų širdis (šventės logotipas).

Fotografavimosi grafikas:

Partizanai, ryšininkai, rėmėjai ir jų šeimų nariai – 12.30–12.45 val.

Tremtiniai ir politiniai kaliniai pagal trėmimo metus:

- 1940 m. – 12.45–13 val.
- 1941 m. – 13–13.15 val.
- 1942 m. – 13.15–13.30 val.
- 1943 m. – 13.30–13.45 val.
- 1944 m. – 13.45–14 val.
- 1945 m. – 14–14.15 val.
- 1946 m. – 14.15–14.30 val.
- 1947 m. – 14.30–14.45 val.
- 1948 m. – 14.45–15 val.
- 1949 m. – 15–15.15 val.
- 1950 m. – 15.15–15.30 val.
- 1951 m. – 15.30–15.45 val.
- 1952 m. – 15.45–16 val.
- nuo 1953 m. – 16–16.15 val.

Nuotraukas galėsite atsisiųsti iš interneto svetainės www.lpkts.lt skilties GALERIJA, socialinio tinklo „Facebook“ paskyros www.facebook.com/LPKTS arba rašykite el. paštu: tremtinys.lpkts@gmail.com. Nuotraukos gaminamos nebus.

Autobusus ir automobilius, atvykus į šventę, prašome statyti šiose gatvėse: D.Rudzinsko, T. Daugirdo, Slėnio (parke), Vytauto (gimnazijos kieme).

Registracija vyks prie Ariogalos gimnazijos ir Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios. Maloniai kviečiame, nes tik registracijos metu bus dalinama jubiliejinio sąskrydžio atributika.

Tarptautinis Vilniaus visuomeninis tribunolas ir jo tąsa po 15 metų

Advokato Vytauto ZABIELOS pranešimas, skaitytas LR Seimo konferencijoje „Lietuvos gyventojų sovietinio genocido organizatoriai ir vykdytojai: istorinis, moralinis ir teisinis atsakomybės įvertinimas“, skirtoje paminėti 1948 metų gegužės masinius trėmimus ir tarptautinio Vilniaus tribunolo „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“ 15 metų sukaktį

Pirmoji šalis – Lietuva, tarptautiniu, gal galima net įvardyti pasauliniu visuomeniniu lygmeniu, surengusi tarptautinio masto renginį – Tarptautinį Kongresą ir Tribunolo procesą „Komunizmo nusikaltimams įvertinti“, nes jo darbe dalyvavo 23 pasaulio valstybių visuomenės atstovai. Lietuva, beje, yra ir labiausiai nukentėjusi nuo rudojo fašistinio ir raudonojo komunistinio genocidų, nes neteko trečdaliu savo šalies gyventojų. Buvo sunaikinta beveik absoliuti dauguma šios šalies genofondo, sunaikintos dvasinės, išgrobstytos ar sunaikintos materialinės vertybės. Tarptautinio lygmens renginį – Tarptautinį kongresą ir Tribunolo procesą „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“ – surengė organizacinis komitetas, vadovaujamas keturių visuomenės organizacijų: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos (vadovas Vytas Miliuskas); Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (vadovas Povilas Jakučionis); Lietuvos politinių kalinių sąjungos (vadovas Artūras Flikaitis); Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (vadovas Jonas Čeponis). Suprantama, kad nurodytą renginį aktyviai rėmė Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas prof. V. Landsbergis ir Lietuvos Vyriausybė (ministras pirmininkas Andrius Kubilius). Be jų paramos, be Lietuvos Respublikos Vyriausybės finansinės paramos tokios apimties renginys neįmanomas. Tarptautinio kongreso „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“ (toliau – Kongresas) ir Tarptautinio Vilniaus visuomeninio tribunolo (toliau – Tribunolas) darbą reikia vertinti kaip tarptautinės pilietinės visuomenės pasireiškimo formą, kaip analizuojantį tarptautinį visuomenės reiškinį, kaip ginantį visuomenės interesą – tai pilietiškumo pasireiškimo viršūnė. Padarytas darbas – tai kova ne tik už Lietuvos trečdaliu gyventojų sunaikinimą, bet ir kova už komunistinio visuomenės reiškinio pagimdytų totalitarinių komunistinių režimų padarytą didžiausią pasaulio žmonijos tragediją – apie 100 milijonų žmonių išžudymą, kurio valstybiniu lygmeniu ši pasaulinė žmonijos tragedija neišviešinama, o tarptautinio masto nusikaltėliai ir jų pagalbininkai (jei dar tebėra gyvi) nenubausti, taigi istorinis teisingumas tebetyli. Kodėl? Pamažytikime visi. Štai praėjo

lygiai šimtmetis nuo armėnų genocido, per kurį buvo išžudyta 1,5 milijono žmonių, ir tik dabar, jau valstybiniu lygmeniu, atskiros valstybės, tačiau dar ne visos, išdrįsta konstatuoti, kad 1915 metais turkai tikrai išžudė 1,5 milijono armėnų piliečių ir kad buvo įvykdytas genocido nusikaltimas. Tad kiek reikės dar laiko, kad pasaulio valstybės valstybiniu lygmeniu išviešintų ir pasakytų, jog totalitarinių komunistinių režimų valstybės, vadovaujant nusikalstamoms totalitarinių režimų komunistinėms partijoms su savo komunistiniais padaliniais ir represiniais organais, išžudė apie 100 milijonų žmonių. Taigi kova dėl didžiausios pasaulio žmonijos tragedijos išviešinimo ir istorinio teisingumo įvykdymo yra prasminga, nes visuomenės kova dėl didžiausios pasaulio tragedijos kaltininkų išaiškinimo, tarp jų ir ši konferencija, turi išliekamąją istorinę ir kultūrinę reikšmę praeičiai, dabarčiai ir ateičiai. Bene aktyviausiai kovojančia tarptautinės visuomenės dalimi dėl komunistinių totalitarinių valstybių padarytų nusikaltimų išaiškinimo yra Lietuvos pilietinė visuomenė, tačiau ji ne viena. 2005 metų gruodžio 16 dienos Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Politinių reikalų komiteto pranešime yra nurodyta, kad komunistinių totalitarinių režimų aukų yra apie 100 milijonų – tai buvusioje Sovietų sąjungoje 20 milijonų, Kinijoje apie 66 milijonus, Šiaurės Korėjoje apie 2 milijonus ir t.t. – iki 100 milijonų. 2006 metų sausio 25 dieną Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja priėmė rezoliuciją. Ji pasmerkė masinius žmogaus teisių pažeidimus, įvykdytus totalitarinių komunistinių režimų, ir rekomendavo tarptautiniu mastu pasmerkti jų nusikaltimus. Kaip akstiną kovai dėl didžiausios pasaulio žmonijos tragedijos viešinimo ir kaltininkų nubaudimo reikia vertinti galingiausioje pasaulio valstybėje, Vašingtone, 2007 metų birželio 12 dieną, dalyvaujant JAV prezidentui Džordžui H. V. Bušui (George H. W. Bush), atidengtą komunizmo aukų atminimo paminklą. Tai ženklas, kad žmonių bendruomenė priverčia politinio ir ekonominio potencialo galiūnus paklusti visuomenės interesams. Šios dienos konferencija – tai dalis visuomenės pilietinės kovos už būtiną masinių žudynių išviešinimą ir kal-

tininkų nubaudimą, remiantis ne kerštu, o istorinio teisingumo būtinybe. Šios dienos konferenciją galbūt galima laikyti Kongreso ir Tribunolo pradėtų visuomenės darbų tąsa. Todėl neatsitiktinai šios konferencijos organizatoriai į konferencijos pranešimų programą įrašė pranešimą apie Tribunolą ir jo tąsos galimybes po 15 metų. Šia tema ir paprašė manęs pasidalyti mintimis apie tai, ar yra kokia nors galimybė sukurti ir pratęsti tarptautinio ar nors visuomeninio nacionalinio Tribunolo (jei valstybiniu lygmeniu tokių Tribunolo procesų nebūtų) veiklą ateityje. Žinome, kad apie Kongresą ir Tribunolą yra parašyta nemažai leidinių, jie išversti į anglų kalbą ir išsiuntinėti į daugybę tarptautinių institucijų ir valstybių, bet jų tiražai labai nedideli, tad nenuostabu, kad savos šalies piliečiai mažai žino, o kai kurie visai nežino, kokį darbą padarė Kongresas ir Tribunolo procesas, tad man, vykdančiam konferencijos organizatorių prašymą, kaip buvusiam Tribunolo pirmininkui, ir tenka pasidalyti mintimis nurodyta tema.

Svarbiausias iš visų leidinių yra 923 puslapių knyga „Tarptautinis Kongresas ir Tribunolo procesas“ lietuvių ir anglų kalba; pirmąją knygos dalį – Tarptautinį kongresą sudaro 437 puslapiai, antrąją – Tribunolo proceso dalį – 486 puslapiai. 2000 metų rugsėjo 27 dieną buvo paskelbtas Tribunolo nuosprendis ir tuo jis įvykdė savo funkciją bei baigė savo egzistavimą.

Besidomintiems asmenims labai glaustai noriu priminti, kad Tribunolą 2000 metų birželio 12 dienos nutarimu įsteigė Kongresas. Tribunolui buvo pavesta socialiai, politiškai ir teisiškai įvertinti Komunizmo doktriną, politiką ir komunistinių režimų nusikalstamus veiksmus, įvertinti politiškai komunistinių partijų vaidmenį ir aptarti kolaboravimo sąvoką ir jos turinį, jei bus nustatyta, kad tokie veiksmai buvo padaryti. Kongresas patvirtino Tribunolo nuostatus, patvirtino Tribunolo teisėjų kolegijos sudėtį, taip pat Kongresas savo atstove paskyrė vyriausiąją Tribunolo procese kaltintoją – teisės mokslų daktarę Zitą Šličytę, jos pavaduotoją, žurnalistą Michailą Glondą iš Slovakijos, o kaltintojai buvo atskirų šalių visuomenės atstovai, pateikę kaltinamuosius aktus apie jų šalyse totalitarinių komunistinių režimų padarytus

nusikaltimus. Tribunolo ir teisėjų kolegijos pirmininku Kongresas paskyrė advokatą Vytautą Zabiela iš Lietuvos, pirmininko pavaduotoju – advokatą Aivars Liudvik iš Latvijos; teisėjų kolegijos nariais paskyrė teisės mokslų daktarę Linetę Andersen iš Kanados, Ukrainos Aukščiausios Tarybos deputatą Mykolą Kulčinskį iš Ukrainos, teisės istoriką Vytautą Raudeliūną iš Lietuvos. Teisėjų kolegija, turėdama teisę papildyti teisėjų kolegijos narių skaičių, kolegiją papildė profesoriumi Vasilija Baroneantu iš Rumunijos, visuomenės veikėju politiku Detlefu V. Steinu iš Vokietijos ir ekonomikos mokslų daktaru Algirdu Endriukaičiu iš Lietuvos. Tribunolo procese kaltintojais iš 15 šalių buvo pokomunistinių šalių visuomenės atstovai, pateikę kaltinamuosius aktus ir kiekvienas išdėstęs, kokius nusikalstamus veiksmus padarė totalitariniai komunistiniai režimai jų šalyse. Kaltintojais procese buvo dauguma teisininkų: Uldis Pauls Strelis iš Latvijos, Luan Daci iš Albanijos, Georgijus Prokopovičius iš Baltarusijos, Aminat Saijjeva iš Čėčenijos, Levo Lukjanenko iš Ukrainos, Ivanas Stansevas iš Bulgarijos, Georgas Gimpu iš Moldovos, Leo Ospnu iš Estijos ir kiti – daugelis nukentėjusių nuo raudonojo komunizmo genocido.

Komunizmo doktrinos ir politikos gynėjais buvo trys asmenys, posėdžio vyriausioju sekretoriumi teisininkas E. Mikučiauskas ir trys posėdžio sekretorės. Matome, kad Tribunolo procese teisėjų kolegijoje dirbo trys mokslo daktarai, profesorius, parlamento narys, visuomeniniai veikėjai ir du advokatai. Tribunolo procese kaltinimą palaikė 15 valstybių visuomeniniai kaltintojai – teisininkai, žurnalistai, visuomenės veikėjai, vadovaujant teisės mokslų daktarei Zitai Šličytei. Manau, kad nurodyti Tribunolo teisėjų sudėtis, kaltintojų korpusas buvo labai kvalifikuoti bei kompetentingi ir galėjo priimti objektyvų nuosprendį, panaudojant Kongrese padarytų 53 pranešimų duomenis, tiesiogiai apklausus nuo totalitarinių komunistinių Sovietų sąjungos, Rytų ir Vidurio Europos valstybių nukentėjusius asmenis bei liudytojus ir nuspręsti, kad komunizmo doktrina ir politika, besiremianti vadinamąja proletariato diktatūra ir klasių kova, buvo nusikalstama, o nu-

sikalstamos komunizmo doktrinos pagimdyti totalitariniai komunistiniai režimai, vadovaujami komunistinių partijų, besiremiami represiniais organais padarė tarptautinio masto nusikaltimus. Pavyzdžiui, prieš Lietuvą totalitarinė komunistinė Sovietų sąjunga, vadovaujama komunistų partijos kartu su marionetinių sąjunginių respublikų vyriausybėmis ir tų respublikų SSRS komunistų partijos padaliniais ir represiniais organais, kartu įvykdė taikos, karo nusikaltimus, nusikaltimus žmoniškumui, genocidą. Norisi tiksliai pacituoti Tribunolo nuosprendį dėl komunistinės doktrinos nusikalstamumo; totalitarinių komunistinių režimų komunistinių partijų pripažinimo nusikalstamomis; kolaboravimo sąvokos ir jo turinio. Nuosprendyje rašoma: „Visas komunistines ideologijas atmainas būtina suprasti kaip anti-humaniškas totalitarines ideologijas, kurių įkvėpėjų ir vykdytojų padaryti nusikaltimai kelia grėsmę visai civilizuoti žmonijai ir prilygsta tarptautinės bendrijos jau pasmerktai nusikaltėliškai nacizmo ideologijai ir net pranoksta ją masu ir klastingumu. Būdamą pseudomokslinė, antihumaniška, lemianti prievartą, tautų tarpusavio nesantaiką, propaguodama socialinių ir tautinių grupių genocidą, komunistinė doktrina yra nusikalstama ir turėtų būti uždrausta visose pasaulio valstybėse.“ „Komunistinių režimų komunistinės partijos yra nusikalstamos represinės organizacijos. Nusikalstamos todėl, kad vadovavosi nusikalstama komunistine doktrina kaip savo praktinio darbo teorine ir praktine programa. Komunistinių režimų komunistinės partijos yra represinės, nes tiesiogiai planavo, organizavo ir vykdė nusikalstamus veiksmus, darydamos nusikaltimus taikai, karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui (genocidą), dėl kurių žuvo dešimtys milijonų žmonių.“ „Tribunolo teisėjų kolegija, vykdydama Tarptautinio kongreso „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“ patvirtintų Tarptautinio Vilniaus visuomeninio Tribunolo nuostatų II skyriaus 3 punkto nurodymą, įvardija kolaboravimo sąvoką, kolaboravusias institucijas, jų vadovus ir asmenis, sąmoningai vykdžiusius okupantų valią, pažeidžiant okupuotos šalies teises, jos nepriklausomybę.

(keliamą į 8 psl.)

Įvykiai, komentarai

Korumpuota skurstanti Armėnija

Birželio pabaigoje Armėnijoje kilo neramumai, tiesa, jie buvo labai taikūs – protestuotojai nekėlė jokių politinių reikalavimų, nesiaubė parduotuvių, nedegino automobilių. Vienintelis jų reikalavimas – atšaukti elektros kainos didinimą. Armėnai mano, kad jie ir taip moka didelius komunalinius mokesčius, o kai kas trečias sostinės gyventojas gyvena žemiau skurdo ribos, bet koks mokesčių didinimas sukeltų grėsmę neturtingų žmonių egzistencijai. Vos tik prasidėjo protestai, Kremlius ėmė spėlioti, kad už protestuotojų stovi „blogieji Vakarai“, atsirado teigiančių, kad tai – „armėniškojo Maidano“ užuomazgos. Žinoma, Armėnijos valdžia panaudojo jėgą užgniaužti protestams, kurie šiaip jau nė kiek nepanešėjo į „maidaniečių“ pasipriešinimą. Negana to, teigiama, kad dauguma armėnų netgi nemano, kad problema – Armėnijos pasirinkta sąjunga su Rusija, kurią kai kas laiko savotišku saugumo garantu santykiuose su Azerbaidžanu, iš kurio armėnai paveržė Kalnų Karabachą. Rusija yra ir didžiausias investuotojas, joje gyvena per du milijonus armėnų, kurių skaičių papildė atvažiuojantys tautiečiai, negalintys pramisti tėvyneje. Tačiau Rusijos motyvo išvengti protestuotojams nepavyko – juk didinamos elektros kainos, o Armėnijos elektros

tinklai priklauso rusų kompanijai. Va tau ir pasirinktos sąjungos su Rusija privalumai...

O kaip situaciją šioje šalyje vertina armėnus gerbiantys rusų politikos pažvalgininkai, nesergantys putinizmo bacila ir į pasaulį žvelgiantys plačiau nei statistinis rusų oligarchas? Jie sako štai ką: taip skurdžiai, kaip dabar, Armėnija niekada negyveno. Netgi tada, kai švietos išvis nebuvo, o šildytis būstus reikėjo malkomis, žmonės turėjo vilties ir tikėjo geresne ateitimi. Žmonės galėjo išgyventi iš to, ką maistui duodavo motulė gamta. Bet dabar viskas apkrauta mokesčiais – nuo vandens iki dar neparduotos žemės ūkio produkcijos (dėl to žmonės net nustojo dirbti žemę!). Sukurta administravimo sistema yra iki kraštutinumo korumpuota ir biurokratuota – kaip Rusijoje. O socialinė atskirtis – turtingųjų, esančių valdžioje, ir skurdžių, jai nepriklausančių, – dar ryškesnė ir gilesnė nei Rusijoje. Tai visiškai neįprasta tradicinėje armėnų bendruomenėje.

Dėl esamos padėties, daugelio armėnų nuomone, kaltas vadinamasis „karabacho klanas“, monopolizavęs valdžią ir ekonomiką, o užgrobtą Armėnijos ekonomiką klanui padėjo partneriai – rusai. Armėnai nemato realios naudos nei iš rusų investicijų, nei iš jų dalyvavimo šalies ekonomikoje. Koks nors protingas plėtros

planas ir keli apgalvoti socialiniai projektai galėtų pakeisti padėtį į gerąją pusę, deja, dirbama tik su „karabachininkais“, be to, vengiant bet kokio viešumo.

Dar viena blogybė, kurią padarė „karabachininkai“, tai sugadinti santykiai su armėnų diasporomis. Gal kas Rusijoje nustebts, kad ne koks nors „Gagikas iš „Anis“ restorano jo kieme“ yra pagrindinės armėnų diasporos atstovas, bet Prancūzijos ir Amerikos armėnai yra diasporos šerdis.

„Karabachininkų klanas“, kuris įgavo absoliučią valdžią, fiziškai sunaikinęs priešininkus, valdė diegdamas baimę, bet dabar ėmė senti tiesiogine prasme ir praranda savąjį atkaklumą ir nuožumą. Gerai tai ar blogai, bet tiesa būtent tokia: šalį valdo nebe jauni lauko vadai, ką tik laimėję karą, bet susenę, palieję, pavargę biurokratai, įklimpę į korupciją ir smulkius tarpusavio vaidus.

Galų gale ir Rusijos vaidmuo armėnų akyse neatrodo toks jau pozityvus, kaip bandoma įteigti. Didžiausios pretenzijos, kokias Rusijai kelia armėnai, yra kelios ir siekia senus laikus bei politinius įvykius. Vienas iš tokių – Lenino „išdavystė“, kai jis ramia sąžine Turkijai perleido didžiules Armėnijos teritorijas. Ir Karabacho karo metu rusai pasižymėjo tuo, kad jų reikalavimu buvo sustabdytas Baku puolimas, kurį armėnai sėkmingai

plėtojo karo metu. Negana to, rusai to karo metu ginklus pardavinėjo abiems kariaujančioms pusėms... Nepatinka armėnams ir dabartinė valdžios politika, kuriai pritaria Rusija – ją galima pavadinti „arba Rusija, arba likęs pasaulis“. Armėnai norėtų gerų santykių ir su prancūzais, ir su amerikiečiais, ir su tais pačiais rusais vienu metu.

Didelių armėnų nepasitenkinimą kelia tai, kad didžiuliai žemės ūkio paskirties plotai perleisti karinėms Rusijos bazėms ir pasienio zonoms. Juk Turkijos pusėje daržų lysvės ir namukų eilės nusidriekę iki pat Arakso kranto, o iš Armėnijos pusės – tūkstančiai suakėtų hektarų, vadinamų pasienio zona, kurion kojos negalima kelti. O kur dar Rusijos karininkų moraliniai nuopoliai, kuriuos tenka patirti vietiniams gyventojams... Nors kai kam atrodo, kad Rusijos armija yra Armėnijos apsauga nuo Azerbaidžano, patys armėnai nebijo azerbaidžaniečių, sakydami, kad jeigu Azerbaidžanas sumanytų pradėti karą, tai vėl dešimtys tūkstančių armėnų iš viso pasaulio suvažiuotų į Armėniją, o rusų praporščikai vėl su dideliu džiaugsmu keistų ginklus į prancūzų siūlomus eurus.

Turkijos, to seno nekenčiamo armėnų tautos priešo, armėnai nelaiko galinčiu užpulti agresoriumi – būdama NATO ša-

limi, Turkija niekada nepuls Armėnijos, nes įtakingos armėnų diasporos JAV ir kitose NATO šalyse to niekada neleisų. Su Iranu armėnai sutaria puikiai. Taigi Rusijos karinė apsauga armėnams visiškai nereikalinga.

Nepaisant to, armėnai laikosi lojalios pozicijos Rusijos atžvilgiu, palaiko gerus santykius su rusais. Tačiau tenka pripažinti, kad Rusijos politika Armėnijos atžvilgiu nėra adekvati ir reikalauja korekcijų. O juk galėtų Rusija žengti keltą žingsnių santykiams su armėnų tauta pagerinti. Vienas iš jų galėtų būti teritorijų palei Arakasą demilitarizavimas, taip pat, darant įtaką armėnų valdžiai, įteigti, kad verta sumažinti mokesčius žemės ūkio produkcijos gamintojams. Deja, vietoje to iš Rusijos pusės pasigirsta raginimai: „Užvyniokite maištinių žarnas ant tankų vikšrų!“ Tai net ne kvailystė, tai jau nusikaltimas prieš būsimus Rusijos–Armėnijos santykius.

Taigi, pastebi rusų apžvalgininkai, Armėnijoje nėra jokio „antirusiško maidano“ – tiesiog vyksta paralelinis labai nuskurdusių piliečių politinio aktyvumo augimas ir valdančiosios mašinos senėjimo procesas, jos lėto irimo procesas. Antirusiškais šiuos įvykius ir jų pasekmes padaryti gali tik pačios Rusijos politika Armėnijos atžvilgiu. Ir niekas daugiau.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Ar galima pasitikėti graikais?

Ne vien Europos finansų specialistai suka galvas dėl Graikijos ekonomikos likimo. Neramu dėl graikų ir NATO aljansui, mat kilo įtarimų, jog graikai perdavinėja Rusijai slapta informaciją, kurią savo ruožtu Graikija gauna iš Šiaurės Atlanto aljanso sąjungininkų. Tokią žinią pateikė amerikiečių leidinys „The Daily Beast“, remdamasis „informacijos šaltiniais iš Vakarų specialiųjų tarnybų“. Leidinys rašo: „Daug kas NATO baiminasi, kad informacija, kuria dalijamasi su Graikija, neišskiriant žvalgybinės, atsiduria Maskvoje“. Leidinys cituoja neįvardintą aukšto rango NATO pareigūną, kuris išreiškė bendrą įtarumo atmosferą, tyrančią Aljanso būstinėje, kurioje į Graikijos atstovus žvelgiama su vis didesniu nepasitikėjimu. Be to, leidinys primena, kad neseniai NATO nusprendė suma-

žinti Rusijos misijos Aljanso darbuotojų skaičių, nes dauguma jų, anot Briuselio, tėra tikrųjų tikriausi žvalgybininkai. Tačiau šią netektį Rusija gali pamėginti kompensuoti padedama graikų. „Graikai tik techniškai yra mūsų pusėje. Amerikiečių žvalgyba niekada iki galo nepasitikėjo graikais“, – cituojamas buvęs Centrinės Žvalgybos Valdybos darbuotojas, kuravęs Graikijos sritį. Taip pat „The Daily Beast“, remdamasis informacijos šaltiniais iš Vakarų specialiųjų tarnybų, pabrėžia tai, jog po to, kai į valdžią Graikijoje atėjo SIRIZA partija ir tarp Atėnų bei Maskvos ėmė megztis artimi santykiai, jau ir taip didelis rusų žvalgybininkų būrys, dirbantis Atėnuose po diplomatine priedanga, dar labiau išaugo. Draugiški Graikijos oficialiųjų asmenų susitikimai su Rusijos specialiųjų tarnybų atstovais (Užsienio žval-

gybos tarnybos, Vyriausiosios žvalgybos valdybos), kuriuos užfiksavo NATO žvalgyba, kelia didelį susirūpinimą ir diskusijas Briuselyje ir Vašingtone.

Vis dėlto, kol nėra oficialių Aljanso pareiškimų šia tema, priimti už gryną pinigą pateiktą leidinio informaciją būtų neapdairu. Juk labiausiai tuo, kad NATO nepasitikėtų viena iš valstybių narių (t. y. Graikija), suinteresuota kaip tik Rusija, na, o ji tai jau tikrai nesiskaitys nei su priemonėmis, nei su metodais šiam tikslui pasiekti. Nori to graikai, ar nenori, bet pasitikėjimą Graikija jau kartą prarado – kai paaiškėjo, jog šalis neišgali sumokėti skolų. Ir ne tik neišgali, bet ir nenori. Matydamas, kaip graikų vyriausybės vadovas Tsipras spaudžia ranką Putinui, kas patikės, jog ir šių šalių specialiosios tarnybos viena kitai nespaužia rankos?

„Azov“ teigia: Mukačiovo konfliktą išprovokavo kriminalinės struktūros

„Azov“ – tai savanoriška karinė formuotė, įeinanti į Ukrainos nacionalinės gvardijos sudėtį. Ši karinį vienetą sukūrė savanoriai, stoję ginti Ukrainos, Rusijos separatistams užpuolus Donecką ir Luhanską. Nenuostabu, kad „Azov“ vadovybė negalėjo tylėti, kai Mukačiove įvyko susišaudymas tarp milicijos ir „Dešiniojo sektoriaus“ karių. Dėl šio konflikto „Azov“ padarė viešą pareiškimą, kuriame teigiama, kad „Karinį konfliktą Užkarpatėje, pasibaigusį kraujo praliejimu ir kelių žmonių žūtimi, išprovokavo kriminalinių grupuočių, kurioms vadovauja Ukrainos liaudies deputatai Michailas Lanjo ir Viktoras Balogoj, priešprieša.“ Pareiškime apgailestaujama, kad į konflik-

tą, susijusį su kontrabandos priedangos pasidalijimu, ištraukė ukrainiečiai patriotai. „Mes gerai suprantame visuomenės ir Ukrainos patriotų nepasitenkinimą negatyviomis tendencijomis valstybėje, tačiau pabrėžiame, kad nepaprastai svarbu neleisti susipriešinti šalies viduje, nes valstybė kariauja su labai stipriu išorės priešu.“ Todėl, teigiama pareiškimė, visuomenė turi mobilizuotis ir visomis išgalėmis priešintis bet kokiems bandymams atidaryti naujus frontus valstybės viduje. Atsakomybė už tai vienodai tenka tiek valdžiai, tiek ir patriotiškajai visuomenės daliai. „Patriotams su ginklu rankose – vieta Rytuose,“ – sakoma jame.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Pedagogų paveldas – savasties vertybė

Tautos, miesto ar bažnyt-kaimio istorijoje tyrinėtojai neretai aptinka unikalių faktų, nelengvai įmenamų mįslių. Konferencijoje „Pedagogų paveldas – tautos savasties vertybė“, kurią 2015 metų birželio 25 dieną surengė Tėviškės pažinimo paramos fondas kartu su Lietuvos švietimo istorijos muziejumi, skaičiau pranešimą apie monografijos „Čižiūnų židinio šviesa“ (2014) sąsajas su Kaunu. Išskyrčiau devynis pedagogus, kurių veikla labiau siejosi su šio miesto švietimo raida. Giliausias pagarbos žodžius skyrčiau Vincentai Mačiliūnaitėi-Sidarienei (1906–1989).

Dusyk ištremta

Baigusi Panevėžio mokytojų seminariją, devyniolikmetė Vincenta 1926 metais buvo paskirta Trakų apskrities Kaišiadorių valsčiaus Beištrakio pradžios mokyklos vedėja. 1929 metais persikėlė į Aukštadvario valsčiaus Karapolio mokyklą. 1931–1939 metais vadovavo to paties valsčiaus Čižiūnų

kaimo mokyklai, rūpinosi jos namų statyba, mergaites ir moteris mokė rankų darbų, skatino jaunimo kultūrinę veiklą, buvo uoli šaulė, bendravo su mokinių tėvais ir ūkininkais. Šiame nutautintame krašte puoselėjo lietuvių. Čia su pasieniečiu karininku Bernardu Sidaru sukūrė šeimą, susilaukė dukrelių Danutės ir Giedrės. Jai mokytojaujant Radviliškyje 1941 metų birželį vyrą išvežė į lagerį, Vincentą ištrėmė į Sibirą, tik dukreles išstengė apsaugoti – paslėpė pas gimines.

Praūžus karui, V. Sidarienė rašė ir rašė visoms instancijoms iki Maskvos prašydama išleisti į Lietuvą, kad galėtų prižiūrėti skurstančias ir vargstančias be motinos ir tėvo likusias mažametes dukreles. Po poros metų nesėkmingų prašymų ir nematydama kitos išeities, ji 1947 metais slapta pasitraukė iš tolimos Jakutijos. Slapstydamasi susirado darbo atkampioje Šalčininkų rajono mokykloje ir vis skubėjo į Vidurio Lietuvą pas dukreles.

(keliamo į 8 psl.)

Ariogala

(atkelta iš 1 psl.)

Vadina, nors retas kuris puošia savo krūtinę kitu ženklu be Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos įsteigto žymens „Už nuopelnus Lietuvai“. Šio apdovanojimo kriterijai ne mažesni nei valstybinių, tik taip ir nesulaukė pripažinimo.

Dvidešimt penkeri metai, kai Ariogalos slėnyje susitinka mūsų Tėvynės Garbingo amžiaus Vaikai. Ketvirtis amžiaus. Tiek nelaisvės metų sovietinis karinis tribunolas skirdavo septyniasdešimtmečiui ir penkiolikmečiui. Kad bijotų, kad nedrįstų mylėti savo gimtinės, nebegrižtų Tėvynėn, amžino įšalo žemėje tiesių geležinkelius, pabėgius klodami ant savo kaulų, statytų gamyklas, kastų šachtas – kurtų „komunizmo rytojų“.

Nedaug jų, garbingo amžiaus vaikų, liko. Su neišsipildžiusiomis vaikystės svajonėmis, su linkstančiomis kojomis ir randais širdy. Nepamirštame jų. Tylos minute minime Negrižusiųjų ir Išėjusiųjų atminimą. Maldoje ir dainoje skamba jų vardai ir žygių aidas. Vardai iškalti granite ar įrašyti po Rūpintojėlio kojomis ant kryžiaus, bet vienodai skaudžiai primenantys užgesusias gyvybes, jų paliktus nebaigtus siekius. Tikime, kad ir tada, kai bendražygiai iškelia Amžinybėn, mūsų ainiai nepamirš kūrusiųjų laisvę paminėti geru

žodžiu, gėlės žiedu ir „Amžinojo atilsio“ malda.

Turime įvairių renginių. „Tremtinio“ priešpaskutinis puslapis mirga nuo skelbimų, kviečiančių į įvairiausių renginius. Vienas žymiausių ir populiariausių – žygiai partizanų kovų takais. Juose susipažįstame su mūsų šalies vietovėmis, gamta, aplankome ir išgirstame pasakojimus apie partizanų kovų vietas su okupantu.

Skaudžios jos, aplaistytos kovojusiųjų krauju, bet brangios didvyriškumu, pasiaukojimu Tėvynei. Ariogalos sąskrydis visiems metų renginiams nubrėžia sumuojantį brūkšnį, gaubiantį savyje šventę, susitikimą džiaugsmą ir galimybę išsakyti visai Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims visos Lietuvos buvusių politinių kalinių ir tremtinių rūpesčius.

Jau keliolika metų Ariogalos sąskrydis pavadintas „Su Lietuva širdy“. Pamiršę kasdienybės vargus, tūkstančiai žmonių atvažiuoja pasidžiaugti kartu su visais, kad nei ilgi nelaisvės metai, nei savų nuoskaudos neatėmė iš širdies meilės Lietuvai Tėvynei, mus girdančiai ir maitinančiai, puošiančiai gėlių žiedais, kvapnėmis alyvų kekėmis, kuriose ieškome laimės žiedelio penkiolapio, žinodami, kad rasime jį, jei būsime SU LIETUVA ŠIRDY.

Algirdas BLAŽYS,
LPKTS valdybos narys

Paminėtas Lietuvos partizano Juozo Jakavonio-Tigro 90-metis

Liepos 11 dieną Lietuvos partizanas Juozas Jakavonis-Tigras minėjo garbingą 90-ąjį jubiliejų.

Pasveikinti jubilieato į Kasčiūnų kaimą Varėnos rajone susirinko per šimtą garbių svečių – krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, Seimo nariai Gediminas Jakavonis, Liutauras Kazlavickas, Vidas Mikalauskas, Julius Sabatauskas, Alytaus miesto savivaldybės meras Vytautas Grigaravičius, Varėnos rajono savivaldybės meras Algis Kašėta, LGGRTC generalinė direktorė Birutė Burauskaitė, kitų institucijų vadovai ir atstovai, kariai, šauliai, Laisvės kovų dalyviai, buvę tremtiniai, svečiai, kaimynai, artimieji, gimines.

Jubiliejaus minėjimas prasidėjo Lietuvos Respublikos himnu, o baigėsi karių atliktomis garbės salvėmis. Susirinkusiesiems savo dainas atliko partizaninių dainų atlikėjas Albertas Antanavičius.

„Jūs esate gyva legenda, pavyzdys jaunimui, ir ne tik jaunimui, kaip reikia mylėti savo šalį, kaip elgtis okupacijos laikotarpiu. Nuoširdžiai sveikinu svarbaus jubiliejaus proga ir linkiu ilgų, sveikų ir laimingų gyvenimo metų“, – jubilieatą sveikino Alytaus miesto savivaldybės meras Vytautas Grigaravičius.

„Jūs esate mūsų tautos ir istorijos garbinga dalis“, – sakė jubilieatą sveikindamas Alytaus miesto savivaldybės administracijos švietimo skyriaus vedėjas Vytautas Valūnas, propaguojantis Laisvės kovų istorinę svarbą.

Šalia atstatyto bunkerio, ant Merkio kranto, garbus Lietuvos partizanas Juozas Jakavonis-Tigras dalijosi prisiminimais ir išgyvenimais.

Šeštadienį nuaidėjus oficialiems sveikinimams, sekmadienio vidudienį gausus būrys jaunimo, suburtas LR Seimo nario Liutauro Kazlavicko, susirinko pasveikinti Laisvės kovų dalyvio Juozo Jakavonio-Tigro. Po šv. Mišių Merkinės Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčioje buvo pašventintas kryžius. Kasčiūnų kaime Jakavonių sodyboje susirinkusieji klausėsi jubilieato, kartu dainavo partizaniškas dainas ir mėgavosi dzūkiška grybiene. Šventėje dalyvavusi LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė dėkojo jubilieatui už jaunimo pilietinį patriotinį ugdymą, gyvasias istorijos pamokas ir besidomintiems visuomet atviras namų duris.

Juozas Jakavonis – tragiško 20 amžiaus liudininkas. Jis gimė 1925 metų liepos 10 dieną Alytaus apskrityje, Merkinės valsčiuje, Kasčiūnų kaime, prie pat Lietuvos–Lenkijos demarkacinės linijos. Subrendęs Nepriklausomybės metais iš arti matė Antrojo pasaulinio karo siaubą, kuris neaplenkė ir jo šeimos. Devyniolikmetis davė partizano priesaiką, aktyviai dalyvavo ginkluotame pasipriešinime. 1945–1946 metais buvo Pietų Lietuvos partizanų vadų Juozo Vitkaus-Kazimieraičio ir Adolfo Ramanausko-Vanago ryšininkas. Juozas Jakavonis 1945 metų vasarą kartu su kitais partizanais jo tėvų sodyboje, Kasčiūnų kaime, už tvarto, ant staus Merkio kranto, iškasė ir įrengė bunkerį – Kazimieraičiui ir Vanagai, kuriame pastarieji gyveno 1945–1946 metais. Vadavietėje buvo spausdinami partizanų pagrindinis laikraštis „Laisvės varpas“, štabo dokumentai.

1945 metais į sodybą netikėtai atėjo didelis būrys sovietų kareivių, ir Juozo mama iš išgąščio nualpo, nes partizanai, tuomet buvę bunkeryje, nė uždaryti jo nespėjo. Bet ūkyje dirbę vyrai kaip tik tuo metu iš miško buvo parvežę kartis, krovė iš vežimo jas ir dėjo ant slėptuvės, o kareiviai kluone ir lauke viską durtuvais badė, ieškojo, bet nerado...

1945 metų gruodžio pradžioje Juozas Jakavonis nuėjo pažiūrėti, kaip Merkiu plaukia ižas. Upės vingyje ledas spaudėsi prie kranto, ir jis, pamatęs atverstą knygą ant plaukusios ledo lyties, ją sugriebė. Tai buvo maldaknygė. Jos atverstuose puslapiuose malda: „Nugręžkite akis į dangų, nes mano kūną...“ Netrukus į slėptuvę atvykęs Adolfo Ramanausko-Vanago adjutantas Gegutis informavo, kad gretimame Mardasavo kaime žuvo du partizanai ir Varėnos–Rudnios bataliono vadas, laikinai ėjęs Geležinio Vilko rinktinės vado pareigas, leitenantas Lionginas Švalkus-Šernas. Jis kovo-

jo iki paskutinio šovinio. Po to metėsi Merkin. Spaudą ir visa, ką su savimi turėjo, taip pat sumetė į upę... Partizanai suprato, kam ta maldaknygė priklausė. Sukalbėjus malda už žuvusiuosius, buvo nuspręsta priešui atkeršyti. Vanagas paprašė leidimo pulti Merkinę, o Kazimieraitis sutiko ir davė naudingų patarimų. Merkinės puolimas įvyko 1945 metų gruodžio 15-osios ryte.

Dvejus metus trukusi aktyvi Juozo Jakavonio-Tigro partizaninė kova baigėsi 1946 metų gruodžio 8 dieną, kai savo gimtajame kaime, kaimyno namuose, enkavėdistų buvo sumintas su partizanų spauda. Taip prasidėjo kankinimai ir kruvini tardymai Merkinės, Varėnos sovietinio saugumo rūsiuose, galų gale – Vilniaus Lukiškių kalėjime. Povergiško darbo dešimtmečio Sibiro fabrikuose, lageriuose, kasyklose 1959 metais Juozas Jakavonis su savo šeima grįžo į Lietuvą.

Prasidėjus Atgimimui aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje, šalia namų buvo atkastas ir įrengtas bunkeris, buvusi Pietų Lietuvos partizanų vadavietė, kuri kasmet pritraukia gausų lankytojų būrį ne tik iš Lietuvos, bet ir užsienio. Sodybos šeimininkas visada pasirengęs papasakoti ne tik jo šeimą, bet ir visą lietuvių tautą ištikusią kančių istoriją ir paliudyti, kad niekas negali palaužti žmogaus, tikinčio savo idealais, dvasios.

Patriotiškai užaugino dukteris Angelę ir Birutę. Baigęs tik keturias pradinės mokyklos klases, Juozas Jakavonis stebina apsiskaitymu, nepaprastai aiškiai protu, patriotine savivoka.

Juozas Jakavonis jau yra tapęs gyva legenda. Jo vienkiemį Kasčiūnuose kone kasdien lanko patriotiškai auklėjamas jaunimas, kino operatoriai ir fotografai iš Lietuvos ir kitų šalių, kurie fiksuoja Pasipriešinimo sovietų okupacijai Lietuvoje faktus.

Nepalaužiamam Dzūkijos ažuolui linkime ilgiausių metų!
Gintaras LUČINSKAS

Skausmo riksmas iš vaiduoklių miesto

Tėsinys.

Pradžia Nr. 25 (1143)

Nelengvai pasiekiau geležinkelio stotį. Ten buvo labai daug dengtų ir nedengtų prekinųjų vagonų, bet ir daug išsekusių žmonių – vaikų ir suaugusiųjų. Visi norėjo patekti į „Kowno“. Prie manęs priėjo nepažįstama, dar ne visai išsekusi moteris ir paklausė, ką aš čia veikiu ir gal kur ruošiuosi važiuoti. Jai pasakiau: aš važiuoju į „Kowno“. Ji griežtai paliepė: „Eik kuo greičiau atgal pas mamą!“ Aš jai atsakiau, kad mano mama jau mirusi... „Tu, melagi, – sako, – tavo mama gyva, aš buvau pas ją šiandieną“. Pasijaučiau labai blogai, kad pamelavau, supratau, kad ji man grasi. Aš bijojau tos moters, tad nuo jos pasišalinu.

Kelis vaikus ir suaugusius mačiau bandančius įlipti į tuos prekinuosius vagonus, bet čia pat pastebėję rusai iš vagonų juos išmesdavo, kaip išmeta šiaudų maišus. Kai kurie jų labai sunkiai kėlėsi ir iš naujo vėl bandė įlipti į išsigelbėjimo vagonus. Traukiniai dar nepajudėjo iš vietos, tad žmonės vis lipo į vagonus, o rusai juos vis išmetinėjo. Paskui visus pradėjo vaikyti nuo bėgių, kur stovėjo vagonai. Niekas nežinojo, į kurią pusę jie važiuos.

Žinoma, aš irgi negalėjau žinoti, į kurią pusę ešelonas su išbadėjusiais žmonėmis ar be jų išdardės. Jau pradėjo temti, vėl atsirado daug norinčiųjų bandyti laimę pakliūti į vagoną, gal į „Kowno“ važiuos? Pagaliau nusiziūrėjau ir aš vieną nesaugomą ir įlipau. Tame vagonė jį buvo keletas tokių varguolių, kaip aš, visi susispietę už kažkokių „gremėzdų“... Laukėme lyg išganymo, kada gi šis traukinys pajudės. Pajudėjo, bet trumpam ir vietoje, matyt, prikabinėjo naujus vagonus ar atkabinėjo nereikalingus. Vėl priėjo rusai su šautuvais ir mus visus išmetė iš vagono kaip kokius pagalius. Nežinau, kaip mano kauliukai nesulūžo, ir ne tik mano, bet ir kitų išmestųjų. Mes vėl atsikėlėme, ir kai rusai nematė, vėl bandėme lipti į tą ar kitą vagoną. Mums, kurie norėjome pabėgti iš šio sugriauto ir badaujančio miesto, buvo tas pats, į kurią pusę jis važiuos, svarbu, kad kur nors nuvažiuotume.

Vėl įsikabinau į kitą, gal į teisingą pusę važiuojantį vagoną. Jis pradėjo judėti ir jau nuvažiavo gana ilgą kelią. Džiaugiausi, kad tuoj būsiu tame „Kowno“. Kiek pavažiavęs, traukinys sustojo, įlipo keletas rusų, bet jie manęs, pasislėpusio už kažkokio „griozdo“, iš karto nepamatė. Traukinys

pajudėjo, bet tada rusai apšvietė visus vagono kampus ir mus radę, išmetė. Tie bjaurybės galėjo mus užmušti, kaulus sulaužyti, galėjome po traukinio ratais pakliūti. Bet vėl gi likau gyvas, nesulaužytas...

Jau nepamenu, kiek kartų mane ir kitus nelaimėlius jie iš tų vagonų išmetinėjo. Per paskutinį bandymą man pasisekė. Jau buvo pradėję temti, artėjo dar vienas traukinys. Sustojo garvežys visai ties manimi, kur stovėjau. Baisus atrodė tas garvežys, kaip tikra šalta mirtis. Nors baisiai atrodė, iš paskutinių jėgų nutariau, kad niekas manęs nematytų, šįkart užlipiti į anglių tenderį ir užsikasti, kad rusai nerastų ir aš iki „Kowno“ laimingai nuvažiuočiau. Savo užmojų pasiekiau: užlipau, užsikasiau anglimi ir laimingas užmigau. Žinoma, ne šiltoje lovoje, bet juodame traukinio anglių karste. Kiek ilgai miegojau, niekas negali pasakyti, aš – taip pat. Pabudino žmogus, kalbantis vokiškai. Šis vyras buvo juodais drabužiais, gal lokomotyvo kūrikas. Jis mane su „šiupele“ iš anglių krūvos iškasė, pakėlė užpurvinos apykaklės, įėmė tą daiktą taip galima buvo pavadinti, ir sako vokiškai kitam juodam vyrui: „Žiūrėk, ką aš čia iš anglių iškasiau?“ Traukinys sustojo priešais Kauno geležinkelio tiltą, dar ne stotyje. Aš jau nebijojau, kad gali vėl išmesti.

Tas gerasis kūrikas paklausė vokiškai, kaip aš čia į anglių papuoliau ir kur mane dabar „biesas“ nešioja tokiu šaltu metu? Atsakiau, kad į „Kowno“ atvažiavau mamai duonos parvežti, nes ji badauja ir laukia, kol namo pas ją sugrįšiu. Vyras pasakė, kad čia jau „Kowno“, arba – Kaunas. Norėjau išlipti iš garvežio, bet jis mane sulaikė ir liepė palaukti, kol pervaziuosime tiltą, tada aš jau tikrai būsiu „in Kowno“, tai yra Kaune.

Buvau labai murzinas, ypač veidas, tai jis paėmė šlapią skudurą ir nuvalė, dar davė didelį gabalą labai geros duonos, tokios nežinau kada buvau valgęs. Tadiš karto visą suvalgiau. Neužilgo pajudėjo traukinys, atvežęs mane į išsigelbėjimo miestą. Vyras mane nukėlė nuo juodo lokomotyvo jau Kauno geležinkelio stotyje ir pastatė ant silpnų kojelių...

Pagaliau esu Kaune, duonos šalyje. Man atrodė, kad visi žmonės perone buvo labai švarūs ir sveiki. Ir vaikščiojo jie kažkaip keistai: lyg pasišokinėdami, tarsi kojomis žemės nesiektų. Geležinkelio stotis jau buvo suremontuota, namai aplink sveiki, tad galvojau, gal

esu jau danguje, numiręs? Perone pastebėjau keletą atliekų konteinerių. Priėjęs prie jų iš džiaugsmo vos neįkritau į šią maisto atliekų gausybę. Tiek daug jų labai seniai nemačiau. Viską kišau į save, ką tik kramtomu radau, bet po šio „gerovalgio“ labai suskaudo pilvą. Apsidairęs tualetu nemačiau, tad lindau už to sotaus konteinerio... Jaučiausi labai blogai. Jau buvo vakaras, reikėjo kokios nors vietos nakvynei, bet kur ją rasti?

Stoties salėje buvo daug žmonių, laukiančių traukinių. Jie gulėjo ant suolų, savo „pundus“ pasidėję, arba tiesiog ant betoninių grindų. Visi – suaugę ir vaikai. Prisiartinau kaip koks apleistas sulaukęs šuo ir aš. Ant plikų betoninių grindų radau laisvos vietos, atsiguliau ir iš karto užmigau. Neilgai truko mano miegas. Neapsikentę žmonės mane išvarė, nes labai smirdėjau. Be to, savoskuduruose atrodžiau baisiai, todėl žmonės, matyt, bijojo manęs, kad ne užkrėsčiau maru jų ir vaikų.

Taigi žmonės išvarė mane iš šiltos salės į lauką, į šaltą naktį, palydėdami riksmu: „Tu – smarve!“

Netoli gelžinkelio stoties, einant į miestą, tada dar Lenino prospekto dešinėje (po daugelio metų čia pastatė kino teatrą „Planeta“, dabar įkurtas stoties turgelis), stovėjo pailgi, labai prasti aplūžę barakai. Nuėjau prie tų prastai apšviestų barakų. Juose jau buvo pilna tokių varguolių, kaip aš, ir miestovalkatų, be perstojo įeidavusių ir išeidavusių. Įėjęs išsigandau, kai pamačiau, kiek čia skarmalais apsvyniojusių vaikų ir suaugusiųjų... Kai kurie žmonės jau negalėjo paeiti, tiek buvo išsekę. Keletas vaikų šliaužiojo ant visų keturių. Daugelis šių varguolių gulėjo, kur papuolė.

Ryte ėjau Lenino prospektu ir užsukau į Šiaulių gatvelę. Ten mažuose nameliuose gavau truputį duonos, pas vieną moterį ir bulvienės, kuri man buvo labai skani. Paskui ilgai ėjau per miestą, vis gilyn ir gilyn. Namai buvo nesugriauti, tačiau valgyti ne prie kiekvienų durų gaudavau. Taip eidamas ar slinkdamas priėjau senamiesčio turgų, aptvertą mūriniu tvora, berods, iš dviejų pusių buvo vartai. Prie tų vartų stovinėjo keletas moterų ir keistai dainavo: „Kamilu, kamilu, pipirų lapelių, pipirų lapelių, kamilu, kamilu“. Visos tą pačią dainelę. Keistos tos lietuviškos dainelės, pagalvojau. Ten pas vieną gerą moterį gavau storą riekę labai skanios duonos. Iš karto ją suvalgiau, nes vėl buvau labai alkanas.

Subombarduota Kauno traukinių stotis. 1944 metai

Galvojau, žinoma, ir apie mamą – kada pagaliau galėsiu prisirinkti pilną „terbą“ skanios duonos ir jai nuvežti?

Staiga girdžiu – rėkia kažkokia boba vokiškai ir eina manęs link lazda nešina. Šaukia į mane žiūrėdama: „Užmušiu tave, išgama, užmušiu!“ Dar ne visai supratau jos ketinimo, bet ji buvo jau visai arti manęs ir užsimojo lazda. Spėjau pasitraukti ir pabėgti. Nežinau, iš kur radau jėgų. Pasitraukiau iš šio turgaus ir pasileidau atgal, iš kur atėjau, stoties link. Atėjusį prie stoties jau ir vakaras užklupo. Vėl reikėjo kur nors nakvynės ieškoti. Įėjęs į stoties salę pamačiau tą patį vaizdą: daugybę ant suolų ir šalia jų laukiančių vaikų ir suaugusiųjų. Man vietos nakvynei čia nebuvo. Nutariau vėl eiti į tą dvokiantį baraką, kuriame gavau guolį prie utėlėtų kaimynų.

Prašvitus teko vėl kažko valgomo ieškoti. Bet kur eiti? Į turgų, kur moteris skanios duonos davė, bijojau. Ta boba, ant manęs šaukusi ir užmušti norėjusi, buvo tamsesnio gymio. Gal po dviejų metų sužinojau, kad ji buvo žydė, nacių laikais kartu su giminėmis labai nukentėjo. Matyt, suprato, kad aš vokiukas, todėl ir norėjo nukriauti. Ar aš ir mano seserys buvome kalti, kad Vokietijoje buvo teroro ir žudymo amžius?

Nutariau pasitraukti iš miesto. Iš barakų ėjau Petrašiūnų link. Einant nuo stoties kairėje pusėje, buvo keletas namų, kuriuose gavau truputį maisto, iš ten patraukiau į kalną. Vos užkopiau... Eidamas tolyn beldžiausi į kiekvieno namo duris vildamasis – gal gausiu kiek nors duonos, kad galėčiau mamai parvežti. Ėjau pagrindiniu keliu į rytus, vis užeidamas beveik į kiekvieną sodybą, ir prašydamas: „Ein sttickchen brot“ (kašnelio duonos). Kai kelias leidosi nuo kalno, pakliuvau į Petrašiūnus. Miestelis labai patiko, buvo jaukus, nesubombarduotas. Ten taip pat užėjau į gražų namą (šiandien dar stovintį). Pir-

mame aukšte durų niekas neatidarė. Antrame aukšte jas atvėrė viena labai graži ponija ir pakvietė į vidų. Ši ponija užkalbino mane vokiškai, paklausė, kaip aš prie jos durų toks suvargęs atsiradau. „Ateik, – pakvietė, – aš tave išprašiu, pavalgydinsiu ir galėsi pas mane pabūti, kol sustiprėsi“. Ši ponija taip gražiai vokiškai bendravo, jos balsas taip skambėjo, tarsi mama būtų su manimi kalbėjusi. Kai ji mane nurengė, tiksliau pasakius, skudurus nuo manęs nuplėšė, tai baisiai suriko stebėdamasi, kaip galėjau išgyventi: buvau vien kauliukų krūvelė. Pirmiausiai įkišo mane į kubilą su šiltu vandeni. Tokio malonumo jau daugiau nei dveji metai mano kūnelis neįjautė. Ilgai ponija mane trynė muilu. Po to davė labai švarius didelius marškinius: tokių dar nebuvau matęs. Apkarpė susivėlusius lyg veltinis plaukus. Žinoma, ji davė gausiai ir skaniai pavalgyti. Iš susijaudinimo apalpau ir nežinau, kas vyko toliau...

Ryte pabudęs moters dar nemačiau, bet pajutau, kad esu visas šlapias, o lova vėl vos ne pilna utėlių. Visas guolis baisiai dvokė... Geroji moteris atėjo iš kito kambario, pamatė mane jau nubudusį. Matyt, suprato, kas atsitiko, tad pakėlė antklodę ir išsigando taip pat, kaip ir aš. Paskui nusiminusi pasakė vokiškai, kad ji bejėgė man padėti, liepė keliauti toliau. Suiškojo gal savo vaikų išaugtą drabužėlių, kurie man buvo per maži ar per dideli, kažkokius baltinėlius, trumpas vasarines kelnikes, ilgesnį, man netinkamą švarkelį, vienai kojai per didelį batuką, kitai – aulinį batą, gerai dar, kad ne skirtingų kojų... Tačiau tai buvo daug geriau nei tie skudurai, kuriais dėvėjau atvykdamas iš jau nebegražaus Kionigsbergo. Kelionei ponija į krepšį dar įdėjo maisto, tad galėjau eiti toliau. Ir išėjau...

(Bus daugiau)

Pagal Zigfrido GRONAU atsiminimus paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS

Sugrįžimas iš užmaršties...

„Žmogus, jeigu nori būti vertas žmogaus vardo, tai turi kiekviename būklėje būdamas, stengtis pildyti savo Tėvynės piliečio pareigas...“

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė

Apie tai ir yra Ingridos Jakubavičienės knyga „Seserys. Sofija Smetonienė ir Jadvyga Tūbelienė“. Drąsiai šį leidinį galima vertinti kaip svarbų mūsų kultūros įvykį: mokslui – istorijai ir Lietuvoje sparčiai besiformuojančiai sociologijos mokslo kryptčiai – feminologijai.

Istorijai knyga svarbi, nes joje, kaip nė viename istoriniame traktate, išsamiai, negudraujant ir nekeliaklupsčiau laiktarpio politinei konjunkčiai, pateikiamas išsamus Lietuvos istorijos vaizdas, ypač išsamūs Pirmojo pasaulinio karo išvakarių, karo ir pokario apibūdinimai. Šis Lietuvos istorijos tarpinis kitų istorikų darbuose nušviestas miglotai arba iš viso apeitas, o Ingridos Jakubavičienės knygoje atskleidžiamas atidžiai, įvardijant to meto geopolitinę Europos situaciją, tapusią lemtingu veiksmu Lietuvai. Nagrinėjamos Tautos savimonės gimimo ir Tautos idėjos tuometinės galios, vienijančios visas lietuvių partijas ir jų sroves, apvainkavusias mūsų Tautą didžiausio politinio idealo įgyvendinimu – Lietuvos nepriklausomybės ir valstybingumo atkūrimu – prielaidos. Pakankamai stiprus istoriniu aspektu ir kiti skyriai, atskleidžiami per istorines to meto Lietuvos asmenybes.

Ypač svarbi ši knyga feminologijos srityje dirbančioms mokslininkėms ir moterims, turinčioms politinių aspiracijų. Tik nereikia jos painioti su Europos ir, deja, Lietuvos vienišų isterikų propaguojamu „genderizmu“, jo pragaištinga teorija bei praktika tautai ir valstybei. Feminologijos kryptis, kaip moters vaidmens visuomenėje: politikoje, kultūroje ir socialinėje sferose, atskleidimo teorija Lietuvoje dar tik pradeda formuotis. Ačiū Dievui, kad ji formuojama kaip tik taip – iš apačios, nuo tautinės feminologijos, nuo jos šaknų. Teorinius tautinės feminologijos pamatus bandė kurti sociologas Vytautas Kavolis knygoje „Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje“ ir ypač literatūrologė Viktorija Daujotytė-Pakerienė, parašiusi knygas: „Moteriškoji literatūros epistema“; „Moters dalis ir dalia“; „Parašyta moterų“ bei knygas, skirtas Lietuvos moterų kūrybai: „Janina Degutyte“ bei „Salomėja Nėris“.

Tautotyrininkas dr. Juozas

Girnius rašė, kad siektina ateitis laimima tik kovoje. Lietuvos moterims už savo teisę būti pripažintomis literatūroje ir įveikti Kazio Borutos anoje prieškarinio Lietuvoje suformuotą ir plačiai paplitusį stereotipą „Schreibende frau“, vertinant moterų kūrybą kaip nevisavertę, teko kovoti visą šimtmetį. Vytauto Kavolio ir Viktorijos Daujotytės tyrimai, vertinant Lietuvos moterų ir vyrų literatūrinę kūrybą, nors ir turi skirtumų, bet parodė, kad jos yra lygiavertės.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę svarbiausi akcentai apie vyrų ir moterų vaidmenį visuomenėje persikėlė į politiką. Vertinant rinkimų į Seimą ir savivaldybes statistiką, akivaizdžiai matome, kad šioje srityje moterys iki šiol gerokai pralaimi vyrams, nors moterų lygių teisių su vyrais paradigmą prieškarinio Lietuvos moterų pradėjo formuoti prieš šimtą metų. Pirmąjį įstatymo projektą apie moterų ir vyrų lygias teises politikoje paruošė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, 1920 metais tą įstatymą Lietuvos Seime apgynė. Įstatymas buvo patvirtintas. Taigi Lietuvos moterys vienos pirmųjų Europoje gavo rinkimų teisę ir teisę būti renkamos į aukščiausias Lietuvos valstybės institucijas.

Kažin ar lenkų kilmės bajoraitės Sofija ir Jadvyga Chodakauskaitės būtų išaugusios tokiomis Lietuvos patriotėmis, savo gyvenimo prasmę mačiusiomis Lietuvos valstybingumo atkūrimu ir įtvirtinimu, jeigu nuo pat ankstyviausios vaikystės ir jaunystės nebūtų bendravę su savo vyresniąja pussesere ir Sofijos krikštamote Gabriele Petkevičaitė-Bite. Chodakauskų ir Petkevičių šeimos dažnai susitikdavo, svečiuodavosi vieni pas kitus, ir jaunoms mergaitėms jų vyresniosios pusseserės idėjos tapo pačių savastimi politikoje ir visuomenės gyvenime bei organizuojamose gailėstingumo tėvynainiams, kuriems gyvenime mažiau pasisekė, organizacijose ir akcijose.

Apie seserų veiklą socialiniame Lietuvos gyvenime žinojome iš istorikės prof. Virginijos Jurėnienės knygos „Lietuvos moterų judėjimas XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje“. Tačiau seserų Sofijos Smetonienės ir ypač Jadvygos Tūbelienės veikla, aprašyta Ingridos Jakubavičienės knygoje, yra tikras atradimas. Knygos autorė neabejotinai atliko tikrą žygdarbį ir ši knyga turėtų patekti į Lietuvos kultūros aukso fondą, tapti kiekvieno lietuvių bibliotekos viena iš

INGRIDA JAKUBAVIČIENĖ SESERYS

SOFIJA SMETONIENĖ IR JADVYGA TŪBELIENĖ

labiausiai vertinamų knygų.

Sofijos Smetonienės ir Jadvygos Tūbelienės politinėje veikloje išskirčiau du reikšmingiausius periodus: atkuriamuoju Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu ir 20 amžiaus ketvirtuoju dešimtmečiu. Sofijos ir Antano Smetonų namai Vilniuje 20 amžiaus pačioje pradžioje buvo tapę visos to meto tautinę savimonę kūrusios ir apie aukščiausią tautos politinę idealą – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą – svajojusios lietuviškos inteligentijos židiniu. Čia gimė drąsiausios idėjos ir buvo svarstomi keliai jas realizuoti; jie praktiškai buvo tikrinami bendraujant su inteligentiškais aukščiausiais okupacinio Vokietijos režimo valdininkais Lietuvoje, kurie buvo įtikinti ir simpatizavo Lietuvos nepriklausomybės idėjai, žinoma, į ją einant vingiuotu keliu, aprašomu knygoje. Jeigu Sofija buvo talentinga įvairiausių dalykinių susitikimų organizatorė ir vaišinga šeiminkė, tai patys rizikingiausi žygiai, kuriuos atlikti nedrįso net visko matę vyrai, buvo pavedami Jadvygai. Aukšta, graži šviesiaplaukė, mėlynakė lietuvaitė, mokanti kelias užsienio kalbas, tarp jų nuo vaikystės ir vokiečių kalbą, rizikuodama savo gyvybe, geriausiu atveju – kalėjimu, iš Vokietijos savo aukštakulniame bate parvežė planuojamo Lietuvos karaliaus Mindaugo II sutikimą tapti Lietuvos valdovu.

Tapusi prezidento žmona Sofija Smetonienė visur ir visada deramai atstovavo Lietuvos valstybę, kaip kultūringą ir darbščią, turinčią senas valstybingumo tradicijas šalį. Kai Prezidentas Antanas Smetona negalėdavo dalyvauti renginiuose, kartais jį pakeisdavo.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Jadvyga Tūbelienė puikiai atstovavo užsienyje – įkūrė informacinį biurą, propagavusį Lietuvos kultūrą ir kultūros bei ūkio laimėjimus, taip įtvirtindama Lietuvą Europos ir pasaulio informacinėje erdvėje ir geopolitikoje. Pamačiusi pasaulio ir sutikusi daug įvairių politikų, Jadvyga taip pat tapo puikia politike ir psichologe, turėjo tvirtą nuomonę ne tik įvairiais valstybės valdymo klausimais, bet ir valstybės personalijų atžvilgiu, savo išvalgomis pasidalydavo su Prezidentu. Ji pagarsėjo surengusi valstybės perversmą, kuriuo iš Vyriausybės buvo pašalintas Augustinas Voldemaras; tarp užsienio diplomatų ji buvo vadinama „moterimi, įveikusia Voldemarą“. Augustinui Voldemarui atsistatydinus, Ministru pirmininku buvo paskirtas Juozas Tūbelis. 1929 metų rugsėjo 29 dieną vienas žymiausių JAV dienraščių „Washington Post“ savo skaitytojus informavo, kad Lietuvoje „premjero žmona yra pripažįstama kaip tikroji Lietuvos valdovė“.

Ketvirtajame dešimtmetyje

Lietuvoje rezidavę užsienio ambasadoriai dažnai kalbėdavo tarpusavyje ir informuodavo savo vyriausybes apie pirmųjų Lietuvos damų aktyvią politinę veiklą.

Ingrida Jakubavičienė knygoje rašo, kad Didžiosios Britanijos pasiuntinys H.M.Knatchbullas Hugessenas ataskaitoje apie Lietuvą savo vyriausybę informavo: „Prezidentas neina niekur. Ministras pirmininkas eina tik labai retais, išimtiniais atvejais“. Pasirodo, kad tuo metu Prezidentas Antanas Smetona dažnai „skundėsi kraujo apytaka, virškinimo sutrikimais, akių ir nervų ligomis“. Užsienio ambasadų renginiuose mielai dalyvaudavo ir Sofija Smetonienė, ir Jadvyga Tūbelienė. SSRS diplomatas Sobolevskis apie Sofiją Smetonienę savo valdžią informavo: „Prezidento žmona protinga, pačiame įvykių sukūryje, viskuo gyvai domisi, puikiai informuota“. Didžiosios Britanijos reikalų patikėtinis Kaune T.H. Prestonas savo valdžiai „Foreign Office“ pranešė: „Ponia Sofija – rimtas Prezidento pagalbininkas. Lietuvos likimas didžiąja dalimi yra Smetonienės ir Tūbelienės rankose...“ Knygoje rašoma: „Pasak jo (J.H.Prestono – O.V.), A.Smetonos populiarumą lemia jo nuopelnai kovojant už Lietuvos nepriklausomybę, taip pat jo inteligencija, nepalenkiama valia, takto jausmas, o kartais ir jo žmonos intrigos. Ji neretai vadinama „Lietuvos Jekaterina II“.

Kai 2014 metų lapkričio 30 dieną Kaune buvo organizuota Lietuvos moterų lygos konferencija „Žymiausios Lietuvos moterų istorijos tėkmėje“, Ingridos Jakubavičienės knygos „Seserys. Sofija Smetonienė ir Jadvyga Tūbelienė“ dar nebuvo. Šiandien jau akivaizdu, kad žymiausiomis Lietuvos moterimis prieškarinio politikoje bei Gabriele Petkevičaitės-Bitės buvo ir jos pusseserės Sofija Smetonienė ir Jadvyga Tūbelienė. Jų tautinį patriotiškumą išugdė žymioji pusseserė Gabrielė. Šiandien istorikės Ingridos Jakubavičienės knygos ir jos atlikto tyrimo dėka, tai jau akivaizdu. Nuoširdžiai dėkoju knygos autorei iš užmaršties į mūsų gyvenimą sugrąžinusiai žymiai politikės ir drąsios moteris, Lietuvos patriotes Sofiją Smetonienę ir Jadvygą Tūbelienę, ir pateikusiai visiems Lietuvos istorikams iššūkį – kas iš tikrųjų vyko Lietuvoje nuo 1929 metų iki pat Lietuvos okupacijos.

Prof. Ona VOVERIENĖ

Mane prisiminsite iš nuotraukų

Minint Kosto KUDOKO (1925–1951) 90-ąsias gimimo metines ir 64-ąsias žūties metines

Mamos tėvus išvežė į Sibirą už tai, kad mamos broliai Jonas ir Kostas Kudokai mylėjo Lietuvą ir nekenė sovietinės valdžios. Brolis Jonas turėjo eiti į sovietinę armiją, bet pasuko kitu keliu. Mano senelė užkabino Jonui ant kaklo rožinį, palaimino ir išleido į mišką. Vietiniai aktyvistai suodė ir senelius ištrėmė į Sibirą. Tremtyje mirė senelis, o senelė slapčia pasitraukė atgal į Lietuvą. Kolaborantai ėmė ieškoti senelės. Nerado. Tada suėmė mano tėvus ir pasakė, laikys tol, kol suras motiną. Tai sužinojusi senelė pati prisistatė saugumui.

Mamos brolis Kostas dirbo mokytoju. Saugumiečiai jį pasiūkė ir pasiūlė „išsigelbėjimą“ – šnipinėti savuosius. Kostas pasitarė su mano mama ir nusprendė – išdaviku netaps. „Geriau žūti, negu tapti išdaviku“, – nutarė Kostas ir nuėjo brolio pėdomis.

Kliuvo ir mano mamai. Saugumas pasikvietė mamą ir reikalavo pasakyti, kur jos brolis. Mama nesakė. Grasino net Sibiru. Ji atsakė, jog Sibiro nebijanti, nes ten ištrėmti patys geriausi žmonės. Saugumietis ją išvarė iš kabineto, bet ties mamos pavarde Švietimo skyriuje atsirado „kryžiukas“. Tai reiškė – rasti priežastį atleisti iš darbo... Mama pasakodavo, kad brolis Kostas mokiniams nuolat primindavo: „Vaikai, mylėkite Lietuvą, ginkite ją, kaip gyvnė mūsų bočiai“.

Ištraukos iš dėdės Kosto paskutinio atsisveikinimo laiško:

„Mielos sesutės!

Veik po metų laiko, tik ką pradėdant žydėti žaliajam pavasariui, vėl sveikinu jus ir spaudžiu rankas. Gal per tą ilgą tylėjimo laikotarpį mane buvote išbraukę iš gyvųjų tarpo, bet, ačiū Dievui, šiandien aš esu dar gyvas ir sveikas. Tiesa, daug turėjau pavojų, daug netekau draugų, bet vis dėlto mirtis dar aplenkia mane...

Šiandien sueina pusantrų metų, kai žengiu šiuo pasirinktu laisvu keliu. Aš puikiai suprantu, kiek daug skaudžių nežinios valandų per tą laiką jums teko ir dabar tenka išgyventi besirūpinant manuoju likimu. Tačiau aš prašau jus priprasti ir daug nesisieloti. Garbingai pradėjau, garbingai baigsiu. Jei likimas lems žūti, tai menkas, bereikšmis dalykėlis. Juk tikslas kilnus ir gražus. Tuo labiau, kad per šiuos pusantrų metų pajėgiau „grąžinti skolą“ priešui su geromis magaryčiomis, kurią jaučiuosi esąs skolingas. Tuo pačiu įrašau savo vardą į istoriją, ir, reikia tikėti, kad jį su pasididžiumu kartos kiekvienas likęs...

Mielos sesutės. Artimas ir tikras lietuvis, šiandien esu priešui išsireklamavęs pilnai – puikiai žino slapyvardžius ir einamas pareigas. Todėl jiems esu didelė pabaisa ir mano pagavimui ar likvidavimui deda didžiausias pastangas. Bet tai man sukelia dar didesnę smagumą.

Manau, kad šis mano jums rašomas laiškas bus paskutinis... Susitikime laisvi arba

mane prisiminsite iš nuotraukų, kurios, laisvei išaušus, šimtais pasirodys.

Pasilikite laimingi ir sveiki. Išbučiuokite nuo manęs visus artimuosius, pažįstamus, kurie yra to verti. Aš vėl pasilikiu žengti audrų keliais...
Diemedis Žalia giria
1950-04-25.“

Paskutinio pasimatymo metu Kostas buvo apsivilkęs šaulio uniforma, ginkluotas, turėjo žiūronus. Atsisveikino, ir daugiau niekas jo nebematė. Vėliau sužinojome, kad žuvo 1951 metų liepos 7 dieną Tyruliuose, Radviliškio rajone.

Baibokų kaimas yra Panevėžio rajone netoli Krekenavos. Baibokų kaimo kapinėse 1995 metais atidengtas paminklas kaimo vyrų, 1918–1920 ir 1945–1952 metais kovojusių ir žuvusių kovose už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, atminimui. Jame įrašytos ir Kosto, Jono, Juozo Kudokų pavardės.

Danutės PELECKAITĖS-SAMSONIENĖS prisiminimus apie dėdę užrašė Joana DARGUŽYTĖ-PEREDNIENĖ

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Jurgis Kučinskas 1925–2015

Gimė Biržų aps. Vabalninko valsč. Zizonių k. 1944 m. baigė Biržų gimnaziją ir įstojo į Vietinę rinktinę. Rinktinei išsiskirsčius, išėjo pas Lietuvos partizanus. Jam teko dalyvauti aršiose kovose su okupantais ir vietiniais jų pakalikais. Vėliau pavyko įsigyti suklastotus dokumentus ir legalizuotis. Trumpą laiką mokytojo Biržų mokykloje, bet vietinei valdžiai neįtikėjo. Apsigyveno Šiauliuose. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Jurgis tapo kariu savanoriu, LLKS Prisikėlimo apygardos ir LPKTB Šiaulių skyriaus nariu.

Palaidotas Šiaulių r. Ginkūnų kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LLKS Prisikėlimo apygarda

Kęstutis Puišys 1944–2015

Gimė Jurbarko r. Vadigirio mstl. Baigė vidurinę mokyklą Vadigiryje. Dirbo mokytoju, vėliau turėjo privačią verslo įmonę. Okupavus Lietuvą buvo partizanų gretose. Atkūrus nepriklausomybę, įstojo į LPKTS Jurbarko filialą, aktyviai dalyvavo jo veikloje.

Palaidotas Vadigirio kapinėse.

LPKTS Jurbarko filialas

Ona Stūronaitė-Bastienė 1928–2015

Gimė Jarubiškių k. Jurbarko r. Mokėsi Eržvilko gimnazijoje. Buvusi Kęstučio apygardos partizanų ryšininkė, slapyvardžiu Smilga. 1951 m. su šeima ištrėmta į Irkutsko sr. Į Lietuvą grįžo 1959 m. Gyveno Jurbarko. Dirbo tarpkolūkinės statybos organizacijoje. Atkūrus nepriklausomybę, aktyviai dalyvavo LPKTS Jurbarko filialo veikloje. Nuo 1989 m. dainavo LPKTS Jurbarko filialo chore „Vermė“.

Palaidota senosiose Jurbarko kapinėse.

Užjaučiame gimines ir artimuosius.

LPKTS Jurbarko filialas

Skelbimas

Rugpjūčio 1 d. (šeštadienį) kviečiame į partizanų prisiminimo ir pagerbimo renginį Varėnos r., Nedzingėje. **12 val.** šv. Mišios Nedzingės parapijos bažnyčioje, **13 val.** minėjimas prie paminklo. Teirautis tel. (8 37) 341 169 arba 8 630 85 325 Juozo Pečiaus.

Dėmesio!

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga pradeda rinkti medžiagą ir paramą knygos „Tremties vaikai“ 2-ajai daliai. Iki rugsėjo laiškų su atsiminimais ir iliustracijomis siųskite į redakciją arba knygos autoriui Stanislovui Abromavičiui (laisve@kovaz.net arba aslaisve@gmail.com; tel. 8 611 54324, adresas: Laisvės al. 63-2, 44304 Kaunas).

Norintieji paaukoti lėšų knygos leidybai, pinigus perveskite į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos sąskaitą DNB banke **LT864010042501566754**. Dėkojame už Jūsų gerumą.

**Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ,
LPKTS valdybos pirmininkė**

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama: bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina: 1 mėn. – 2,36 euro (8,16 Lt), 3 mėn. – 7,09 euro (24,48 Lt).

ISSN 2029-509X
Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214.
www.lpkts.lt, el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com, tremtinys@zebra.lt

Redaktorė Jolita Navickienė. Redakcija: Dalia Maciukevičienė, Vesta Milerienė. Maketavo Ignas Navickas

Įmonės kodas 3000 32645

Ats./sąsk. Nr. LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas
2 spaudos lankai
Tiražas 2060 egz.

**Kaina
0,58 euro** (2 litai)

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Tarptautinis Vilniaus visuomeninis tribunolas ir jo tąsa po 15 metų

(atkelta iš 2 psl.)

Teisėjų kolegija į kolaboravimo sąvokos turinį įtraukia iš kolaborantų sudarytos marionetinės vyriausybės centrinės ir vietinės valdžios pareigūnus, valdininkus ir tarnautojus, prievarta vertusius piliečius paklusti okupantų politinei valiai. Kolaboravimas turi tris aspektus: teisinį, politinį ir moralinį. Teisinis aspektas – tai kolaboranto veikla prieš savo valstybę, už kurią atsiranda baudžiamoji atsakomybė. Politinis aspektas – tai kolaboranto sąmoningas, savanaudiškas dėl politinių, ekonominių ar ideologinių sumetimų siekis įgyvendinti savo tikslus okupanto pagalba. Moralinis aspektas – tai kolaboranto veiksmai siekiant pateisinti okupaciją.

Pažiūrėkime, kokia tarptautinė praktika taikoma baudžiant kolaborantus. Štai Prancūzijoje, kai tik buvo išstumta Vokietijos fašistinė armija, buvo internuota apie 130 tūkstančių su naciais kolaboravusių asmenų, ir prancūzų ypatingieji teismai iki 1951 metų sausio 31 dieną išnagrino, nenustebkite, 127 751 bylą. Matome, kiek per trumpą laiką išnagrino bylą. Mirties bausmė teismai nuo 1944 metų vidurio išnagrino bylas ir paskyrė mirties bausmę 694 kolaborantams, kurie bendradarbiavo su naciais. Taigi matome skaičius ir baudžiamąją politiką. Olandijoje buvo internuota apie 150 tūkstančių asmenų, kaltinamų kolaboravimu. Olandijoje bausmė buvo paskirta 1 870 asmenų. Ypatingieji teismai paskelbė 140 526 nuosprendžius, iš jų 1 545 asmenys nuteisti mirties bausme, kuri įvykdyta 40 asmenų. Vėliau mirties bausmė Olandijoje buvo panaikinta. Matome, koks teismų darbo mastas tose valstybėse, kurios siekė istorinio teisingumo. Lietuvoje žuvo trečdalis piliečių, o kiek mažai surasta kaltininkų ir kokios jiems skiriamos bausmės?! Ar mes galime galvoti, kad buvo pasiektas teisingumas? Iš dalies taip – asmenys, kurie bendravo su nacistiniais nusikaltėliais ir kurie dalyvavo civilių žmonių žudyme, genocide, buvo nuteisti pagrįstai. Ir iš tiesų, jeigu pagrįstai buvo įrodyta jų kaltė (nors žinome, kad KGB „trojkos“ ir panašūs dariniai daug asmenų nuteisė mirtimi nepagrįstai). Jeigu asmenys dalyvavo žmonių žudyme, šaudė civilius – tai jie turėjo būti nuteisti. Dabartiniu

metu nepriklausomoje Lietuvoje matome, kad asmenų, dalyvavusių genocide, buvo daug, bet mažai nuteistų. Išrašyti receptą, kokia tąsa turėtų būti 2000 metų Tarptautinio Vilniaus visuomeninio tribunolo idėjų ir padarytų darbų šiuo metu būtų labai sudėtinga. Tribunolo procese buvo aptarta ir nurodyta visuomeninėms organizacijoms pasistengti, kad Tribunolo procesai įvyktų valstybiniu lygmeniu bei būtų aptartas jų socialinis, teisinis statusas visose pasaulio valstybėse. Buvo užsimenama, kad būtų įvertinti buvusių Sovietų sąjungos socialistinių respublikų vyriausybių teisiniai aspektai, valstybinių bei atskirų visuomeninių organizacijų vadovybių, padėjusių vykdyti nusikalstamus veiksmus, vaidmuo bei jų kolaboravimas su okupantu. Buvo minčių, kad valstybinio lygmens teismu būtų įvertinti atskiri komunistinių organizacijų ir represinių organų ar atskirų piliečių nusikaltimai ir kolaboravimo veiksmai, padėję įtvirtinti okupacinį komunistinį režimą. Tačiau šiuo metu visuomeninių organizacijų norai turi siekti nekiršinti visuomenės, ieškoti ne keršto, bet tiesos, istorinio teisingumo, ir taip vienijant visuomenę visapusiškam tolerantiškumui, bendram Lietuvos ateities labui, tai tiktų ir visuomeniniai atskirų organizacijų teismai, galbūt net su mokslininkų, politikų, visuomenės veikėjų pagalba nustatytų faktų aptarimas apie okupacijos metu veikusių institucijų ir atskirų asmenų, tarnavusių okupacinei veiklai, aptarimas ir jų įvertinimas.

Visuomeninės politinės organizacijos būtinai turi reikauti, kad teismų darbo praktika genocidinių ir nusikaltimų žmogiškumui baudžiamosiose bylose būtų aiški. Dabartinė teismų darbo praktika genocidinių ir nusikaltimų žmogiškumui bylose yra ydinga. Pirmiausia ikitaisminiai tyrimai šių kategorijų bylose neleistinai ilgi – tęsiasi po 15–20 metų ir daugiau, tuo pasinaudodami nemaža dalis genocidą vykdžiusių nusikaltėlių ramiai nugyveno gyvenimą, dalis jų pasitraukė pas savo globėjus. Būtinai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo genocidinių nusikaltimų ir nusikaltimų žmogiškumui baudžiamosiose bylose teismų darbo apibendrinimas, siekiant suvienodinti nurodytų kategorijų bylose nusikaltimų veikų kvalifikavimą bei bausmių skyrimo praktiką.

Pedagogų paveldas – savasties vertybė

V. Sudarienė su dukrelėmis ant jos statytos Čižiūnų mokyklos laiptų

(atkelta iš 4 psl.)

Ilgainiui saugumas aptiko mokytoją, areštavo, įkalino, teisė ir vėl išvežė į tremtį. 1957 metais ji grįžo į Tėvynę ir su neseniai iš lagerio paleistu vyru apsistojo Kaune. Apie mokytojos darbą tegalėjo svajoti. Talentingos pedagogės, didelės patriotės širdis nustojo plakti 1989-ųjų vasarą. Apie šią moterį derėtų sukurti kino filmą, parašyti poemą ar knygą.

Nepaprastos lemties pedagogų toje pačioje Čižiūnų mokyklos istorijoje aptikau ne vieną. Antai 1946–1948 metais šios mokyklos vedėju dirbo iš Merkinės valsčiaus Kasčiūnų kaimo kilęs Pranas Pačkauskas (1922–1976), turėjęs aštuonis brolius ir seserį. Jo tėvų sodyboje prieglobstį surado karininkas, partizanų vadas Juozas Vitkus-Kazimieraitis ir kiti Laisvės kovotojai. Broliai taip pat buvo partizanai, tėvai – rėmėjai, patyrė tremtinių ir politinių kalinių dalia. Pranas 1944 metais įsitraukė į partizanų būrį, 1945 metais jo, kaip ir kitų 15 partizanų, priesaiką priėmė Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Jisturėjoginklą ir Galiūno slapyvardį, dalyvavo ginkluotose operacijose, buvo sužeistas. 1949 metų pavasarį enkavėdistai Praną suėmė Vilniuje. Nuteisė 10 metų lagerio.

Žuvo ir mokytojavo?..

Iki šiol mįslė gaubia 1945–1946 metais dirbusios tos pa-

čios Trakų apskrities Čižiūnų mokyklos mokytojos ir vedėjos 19-metės Bronės (Bronislavos) Dimbelytės, Kristupo, gimusios 1926 metais Dimbelių kaime, Mielagėnų valsčiuje, biografija. Dvieju ignaliniečių įdomiose dokumentinėse knygose: J. Bajorūno „Mielagėnų kraštas“ (2003) ir V. Šiaudinio „Nuo arklo – prie ginklo“ (2008), Bronė Dimbelytė įvardijama 1945 metais žuvusi partizanaudama (atitinkamai 259 ir 87 puslapiuose). Knygoje „Lietuvos gyventojų genocidas“ apie tai neminima. Tiesa, rašoma, kad anuo metu partizanaudami žuvo Bronės vyresnieji broliai Jurgis ir Leonas, o Petrą enkavėdistai nušovė tėvų kieme, kai jis, pamatęs baidėjus, bėgo slėptuvės link.

Tyrinėdamas tarpukario ir vėlesnių metų Trakų apskrities pedagogų paveldą išsiaiškinau, kad Bronė Dimbelytė, baigusi Vilniaus gimnaziją, 1945–1946 metais mokytojavo Aukštadvario valsčiaus Čižiūnų mokykloje, po metų paskirta to paties valsčiaus Miciūnų (Gudžionių), vėliau – Jiezno rajono Užuguosčio, 1953–1962 metais Kaišiadorių rajono Žiežmarių vidurinės mokyklos mokytoja. Sukūrė šeimą, neakivaizdžiai baigė aukštąjį mokslą. Amžinojo poilsio mokytoja atgulė 2011 metais Vilniaus Karveliškų kapinėse. Jos tėvai Kristupas ir Kazimie-

ra Dimbeliai 1945 metais buvo ištremti ir tremtyje mirė. Knygoje „Lietuvos gyventojų genocidas“ apie tai žinių nėra. Lieka neįmintos mįslės: kodėl per tiek laisvės metų išmanūs ignaliniečiai, rengdami spaudai vertingas knygas, neišsiaiškino, kad žuvusių partizanų sesuo ir tremtinių duktė išvengė okupanto mirtino šūvio, kodėl iki šiol ignaliniečiai nesuskato šios skaudžios mįslės įminti? Nepavyko sužinoti, ar Ceikinių seniūnijos ir Ignalinos krašto pedagogai, bibliotekininkai, žurnalistai rinko žinias apie šios Dimbelių šeimos tragišką praeitį.

Liepos 5 dieną pristatydamas minėtą monografiją, Mielagėnų bažnyčioje pasakojau apie mokytojos Bronės Dimbelytės „žūtį“, bet parapijiečių atgarsio dar neišgirdau.

Tautotyrininkės sukaktis

Minėtos konferencijos viešnia – generolo Stasio Raštikio duktė gydytoja Meilutė Raštikytė-Alksnienė Lietuvos švietimo istorijos muziejui įteikė savo motinos mokytojos Elenos Smetonaitės-Raštikienės (1903–1990) asmeninio archyvo dokumentų. Moksleivių patriotinio ugdymo patirtimi dalijosi Kauno „Žiburio“ pagrindinės mokyklos mokytoja metodininkė Almonė Miliauskienė. Prof. Ona Voverienė apžvelgė Tėvynės pažinimo draugijos Kauno atstovybės vadovės, istorikės pedagogės Irenos Eigelienės didelį indėlį puoselėjant tautinę savimone ir istorinę bei kultūrinę atmintį, Lietuvos moterų lygos vardu pasveikino gyvenimo pilnatvės sukakties progą.

Irenos Eigelienės 85-ojo jubiliejaus proga sveikintojų eilėje buvo mokytojos kolegos ir auklėtiniai, vilnietis žurnalistas ir poetas J. Elekšis, kauniečiai Saulutė G. Markauskaitė, lituanistė A. Munienė, A. Noruševičius, R. Pačinskas, panevėžietė R. Mažeikienė. Marijampolietis tautotyros savanoris J. Šalčiūnas dėl sveikatos negalėjo dalyvauti, todėl atsuntė savo išpūdingą eiliuotą sveikinimą.

Šventinę nuotaiką papildė muzikos mokytojos metodininkės Kornelijos Brilinkevičiūtės vaikaitės Ugnės pianinu skambinami muzikos etiudai ir visapusiškas Lietuvos švietimo istorijos muziejaus darbuotojų dėmesys įdomiam renginiui. Konferencijos iniciatoriams ir rėmėjams įteiktos muziejaus vadovybės padėkos. Veikė paroda, atspindinti tautotyros savanorių leidinius pedagogų paveldo tematika.

Kazys RAČKAUSKAS